לבתו מאנוסתו דלא כתיבא [א]דאמר רבא אמר לי ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה אתיא זימה זימה: הן הן גופי תורה: הני אין הנך לא אלא אימא הן והן גופי תורה:

הדרן עלך הכל חייבין

אין דורשין בעריות בשלשה ולא במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו כל המסתכל בארבעה דברים רתוי לו כאילו לא בא לעולם [ב]מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור [ג]וכל שלא חס על כבוד קונו רתוי לו שלא בא לעולם: **גמ'** אמרת ברישא ולא במרכבה ביחיד והדר אמרת אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו הכי קאמר אין דורשין בעריות לשלשה ולא [א]במעשה בראשית לשנים ולא [ב]במרכבה ליחיד אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו: אין דורשין בעריות בשלשה: מ"ט אילימא משום דכתיב [1]איש איש אל כל שאר בשרו איש איש תרי שאר בשרו חד ואמר רחמנא לא תקרבו לגלות ערוה אלא מעתה דכתיב [2]איש איש כי יקלל אלהיו [3]איש איש אשר יתן מזרעו למולך הכי נמי אלא הנהו מיבעי ליה [ג]לרבות את הנכרים שמוזהרין על ברכת השם ועל ע"ז כישראל האי נמי מיבעי ליה [ד]לרבות את הנכרים [ד]שמוזהרין על העריות כישראל אלא מדכתיב [4]ושמרתם את משמרתי ושמרתם תרי משמרתי חד ואמר רחמנא לבלתי עשות מחקות התועבות אלא מעתה דכתיב [5]ושמרתם את השבת [6]ושמרתם את המצות [7]ושמרתם את משמרת הקדש הכי נמי אלא אמר רב אשי מאי אין דורשין בעריות בשלשה [ה]אין דורשין בסתרי עריות [ה](בשלשה) מ"ט סברא הוא בי תרי כי יתבי קמי רבייהו חד שקיל וטרי בהדי רביה ואידך מצלי אודניה לגמרא תלתא חד שקיל וטרי בהדי רביה והנך תרי שקלו וטרו בהדי הדדי ולא ידעי מאי קאמר רבייהו ואתו למישרי איסורא בעריות אי הכי כל התורה נמי עריות שאני [ו]דאמר מר [ו]גזל ועריות נפשו מחמדתן ומתאוה להם אי הכי גזל נמי עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יצריה גזל בפניו נפיש יצריה שלא בפניו לא נפיש יצריה: ולא במעשה בראשית בשנים: מנא הני מילי דתנו רבנן [8]כי שאל נא לימים ראשונים יחיד שואל ואין שנים שואלין יכול ישאל אדם קודם שנברא העולם ת"ל [8]למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ יכול לא ישאל אדם מששת ימי בראשית ת"ל לימים ראשונים אשר היו לפניך יכול ישאל אדם מה למעלה ומה למטה מה לפנים ומה לאחור ת"ל [8]ולמקצה השמים ועד קצה השמים מלמקצה השמים ועד קצה השמים אתה שואל ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור

השתא

לבתו מאנוסתו דלא כתיבא. דאילו בתו מאשתו כתיבא ערות אשה ובתה וגו' (ויקרא יח) משמע בין שהבת ממנו בין מאיש אחר וכתיב קרא אחרינא ערות בת בנך או בת בתך וגו' ומוקמינן לה ביבמות (דף כב.) בבתו מאנוסתו מדלא אסר הכתוב בת בתה של אשה זו אלא בבת הבת שנולדה הימנו ובהאי קרא דאנוסה בת בתו ובת בנו כתיב בתו לא כתיב. ואע"ג דק"ו הוא אין מזהירין מן הדין * ואין עונשין מדין ק"ו דיני ממונות ומלות עשה והלכות עבודה ופסולי קדשים אתה למד בק"ו אבל לא אזהרות ועונשין ומקראי נפקא לן במס' מכות (דף ה:). ומהיכן נפקא לן לבתו מאנוסתו: **אמר רבא אמר לי ר' יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה.** לאיסורא אתיא זימה זימה לשריפה כתיב בנישואין שארה הנה זימה היא[ז] וכתיב באונסין כי ערותך הנה[ז] מה (א) האמור בנישואין עשה הכתוב בתה כבת בתה וכבת בנה אף באונסין עשה הכתוב בתו כבת בתו וכבת בנו אתיא זימה זימה לשריפה מאחר שלמדת אנוסה מנשואה ובנשואה כתיב זימה היא כמה דכתיב באנוסה דמי וחוזר ולמוד בה שריפה מאיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא באש ישרפו אותו ואתהן (ויקרא כ): **הני אין הנך לא.** הני דמיפרשי הוו גופי תורה הנך דלא מיפרשי כולי האי לאו גופי תורה נינהו: **הן והן.** אלו ואלו:

הדרן עלך הכל חייבין

אין דורשין. בשלשה. שנים והוא: **בשנים.** אחד והוא: **ביחיד.** אין שם אלא הוא לבדו ובגמ' מפרש לה: **ארבעה דברים.** הני דמפרש ואזיל: **מה למעלה.** מרקיע שעל ראשי החיות: **ומה למטה.** מהן: **ומה לפנים.** חוץ למחיצת הרקיע למזרח: **ומה לאחור.** למערב: תוספת. אינו יכול להיות מה שפירש המורה מה לפנים חוץ למחיצת הרקיע ומה לאחור למערב מדפליך בגמ'[ח] בשלמא מה למעלה ומה למטה ומה לאחור לחיי אלא לפנים מה דהוה הוה אלמא מה לפנים קודם לעולם הוא ועוד בתוספתא[ט](ב) מה לפנים ומה לאחור מה היה ומה עתיד להיות ע"כ תוס': **כל שלא חס על כבוד קונו.** בגמ'[י] מפרש מאי היא: **רתוי הוא לו.** טוב ויפה היה לו אם לא בא לעולם. ואומר אני שהוא לשון רחמנות כלומר מרוחם (ג) הוא אם לא בא לעולם ודוגמתו בתורת כהנים[כ] אל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים (ויקרא י) רחויין היו לישרף אלא שריחם הכתוב לאהרן: **גמ' אמרת ולא במרכבה ביחיד.** וכיון דיחידי הוא ואינו שומע מפי הרב על כרחך מדעתו הוא מבין וקאמרת ליה והדר אמרת אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו: **לשלשה.** לבד מן הדורש: **לא במעשה בראשית לשנים.** וכ"ש לשלשה: **ולא במרכבה ליחיד.** לתלמיד יחיד: **אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו.** שלא יצטרך לשאול לרבו כשיסתפק לו דלאו אורח ארעא לפרושא בהדיא: **ואמר רחמנא לא תקרבו לגלות ערוה.** לא תקרבו שלשתכם זה אצל זה לגלות טעמי פרשת עריות: **בסתרי עריות.** שאינן מפורשות כגון בתו מאנוסתו ואם חמיו ואם חמותו דנפקי במס' סנהדרין (דף עה.) מדרשא: **שקיל וטרי.** נושא ונותן בהלכה עם רבו: **מצלי אודניה.** מטה אזנו ושומע דבריהן והן שומעין את דברי הרב. אבל כשהן שלשה שקלי וטרו הנך תרי זה עם זה ולא שמעו מאי דאמר רבן ואתו למישרי איסורא בעריות על ידי שלא שמעו מפי הרב כשדרש בו איסור: **דאמר מר גזל ועריות כו'.** במתניתין בתרייתא דמסכת מכות (דף כג:): **בפניו.** כשהוא רואה לפניו שיכול לגזול: **מנא הני מילי.** דאין שנים שואלין במעשה בראשית: **יכול ישאל אדם.** מה היה קודם שנברא העולם: **יכול לא ידרוש ולא ישאל בששת ימי בראשית.** דהא למן בריית אדם הוא דיהיב רשותא והוא בערב שבת נברא: **תלמוד לומר לימים ראשונים.** מיום ראשון:

והשתא

לבתו מאנוסתו. ההיא דערות בת בנך מוקמינן לה בריש נושאין על האנוסה (יבמות לז.) דמשמע הא בת בנה דידה גלי באנוסתו ואידך דאשה ובתה לא תגלה בנישואין דכתיב בה שאר: **דאמר** רבא אמר לי רב יצחק בר אבדימי. תרי הוו פי' בפ"ק דיבמות (דף ג. ושם) ובפרק כל הבשר (חולין דף קי. [ל]ושם):

הדרן עלך הכל חייבין

אין דורשין. במעשה בראשית. פי' ר"ת הוא שם מ"ב אותיות היוצא מבראשית ומפסוק של אחריו: **יכול** ישאל מה למעלה מה למטה. [מ]משמע הכא דלפנים ולאחור הוי מה שיש אחורי הכיפה מזרח ומערב והוא הדין לפון ולדרום ואילו לקמן (דף טו.) בפירוש משמע מה שהיה קודם שנברא העולם ומה שיהיה לאחר כך דקאמר בשלמא מה למעלה מה למטה ומה לאחור שפיר אלא לפנים אמאי מה דהוה הוה דרבי יוחנן ורבי אלעזר אמרי משל למלך שבנה פלטרין על גבי אשפה כו' והכי תניא בתוספתא (פ"ב) מה שהיה ומה שעתיד להיות וי"ל דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי:

מסוף

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ד מהלכות יסודי התורה הלכה י:
ב ב מיי' שם הלכה יא:
ג ג מיי' פ"ט מהלכות מלכים הלכה ב ג:
ד ד מיי' שם הלכה ה:
ה ה מיי' פכ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה יז:
ו [מיי' שם הלכה יט טור אה"ע סימן כב]:

* * *

תורה אור השלם

1. איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני יי: ויקרא יח ו
2. ואל בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו: ויקרא כד טו
3. ואל בני ישראל תאמר איש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בישראל אשר יתן מזרעו למלך מות יומת עם הארץ ירגמהו באבן: ויקרא כ ב
4. ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבת אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם אני יי אלהיכם: ויקרא יח ל
5. ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: שמות לא יד
6. ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם: שמות יב יז
7. ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח ולא יהיה עוד קצף על בני ישראל: במדבר יח ה
8. כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו: דברים ד לב

* * *

רבינו חננאל

כתיבא. ורבנן אסקוה מדרשא זמה זמה. וכולהון יש להן אסמכתא מן התורה בין היתר נדרים בין הלכות שבת בין חגיגות ומעילות כולן הן גופי תורה:

הדרן עלך הכל חייבין

פ"ב אין דורשין בעריות בשלשה כו'. ש"מ כי הרב וב' תלמידים אין דורשין בעריות. מנא לן אי נימא מדכתיב איש איש אל כל שאר בשרו ודרשינן איש איש הרי תרי שאר בשרו חד הרי ג' ואמרה רחמנא לא תקרבו לגלות ערוה. אלא מעתה איש איש כי יקלל אלהיו הכי נמי דלא דרשינן ביה בתרי ודחינן חוב תנינן ולא במרכבה ביחיד דמשמע דאפילו הרב לבדו אסור וקתני סיפא אלא אם היה חכם מבין מדעתו ופירשה רב אשי הכי אין דורשין בעריות בשלשה ומאי ניהו סתרי עריות כגון הערואה הנשיקה ואזהרה ועונש [א] לדבר הנשכב וכן כמה שנים יהיה ויתחייב השוכב עמו וכיוצא בהן האחד נושא ונותן בהדי רביה והשנים נושאין ונותנין זה עם זה. ואין מקשיבין לדברי הרב. וכיון שהנפש מתאוה להן אין מדקדקין היטב ובאין להתיר האיסור. לפיכך לא התירו לדרוש בסתרי עריות כגון אלו אלא לשנים בלבד. שאפילו אחד מהן נושא ונותן עם הרב השני מטה אזון ומקשיב ונמצא העיקר שמור בלב שניהן. אבל הא דתנן ולא במעשה בראשית בשנים ממדרש זה הפסוק נשנית: דת"ר כי שאל נא לימים ראשונים מדלא אמר שאלו אלא שאל בלשון יחיד. ש"מ שהיחיד שואל ולא יותר מיכן שאין שואלין יכול ישאל אדם מה היה קודם שנברא העולם. ת"ל לימים ראשונים מששת ימי בראשית ולמטה. יכול לא ישאל מה היה באלו ששת ימי בראשית. ת"ל למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ. מיום שנברא אדם יש רשות לישאל אבל מקודם לכן אסור לישאל בהן. יכול ישאל אדם מה למעלה מן הרקיע ומה למטה מן הארץ ומה לפנים ומה לאחור

[א] אולי צ"ל לזכר הנשכב או צ"ל להנשכב:

מסורת הש"ס

א) יבמות ג. סנהדרין נג: עה: פו: כריתות ה., ב) [תמיד לב.], ג) [קידושין מ.], ד) [סנהדרין עו:], ה) [נ"ל לשלשה], ו) מכות כג:, ז) [ויקרא יח], ח) [לקמן טו.], ט) [פ"ב ה"ג], י) [לקמן טו:], כ) [שמיני פ"א], ל) [וע"ע תוס' מנחות נג. ד"ה רב חסדא ותוס' ב"ב פו. ד"ה מי כאן ותוס' כתובות ט. ד"ה אמר ותוס' יבמות ג. ד"ה דאמר ותוס' חולין קי. ד"ה איתמר], מ) [ועי' תוס' מגילה כה: ד"ה מה לפנים],

* * *

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמר רבא וכו' מה הנה האמור בנשואין: (ב) ד"ה תוספתא וכו' בתוספתא תני מה לפנים: (ג) ד"ה רתוי וכו' מרוחם היה אם לא:

* * *

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לבתו מאנוסתו וכו' ואין עונשין מדין ק"ו. עיין כ"ק דף ב ע"ב תוס' ד"ה ולא זו וכו' ושם ד ע"ב תוס' ד"ה ועדים:

* * *

מוסף רש"י

אתיא הנה הנה. לאיסורא, אתיא זימה זימה. לשריפה, דבתו מאשתו וכן בת בנו ובת בתו ילפא מערות אשה ובתה לא תגלה, והרי בתו מאשתו בכלל בת אשתו, אבל בתו מאנוסתו לא משתמעא, דכתיב ערות אשה, ולשון אישות דעל ידי קידושין משמע, וגלי רחמנא בבת בתו ובת בנו מאנוסתו בהאי קרא ערות בת בנך או בת בתך, והכא לשון אישות לא כתיב ואלבתי בתו לא כתיב הכא, וילפינן בג"ש כתיב הכא בקרא דאנוסה כי ערותך הנה, וכתיב בקרא אחרינא דאישות שארה הנה, מה התם בתו כבת בתו, אף כאן בתו כבת בתו (יבמות ג. ובעי"ז כריתות ה.). ימן ק"ו לא תייתיה דאין עונשין מן הדין, אבל גזרה שוה הוי כאילו מפורש בו, דהא לכך דרשה איכתיב הנה יתירה (סנהדרין נא.). אתיא זמה זמה. לשריפה, כתיב הכא בבתו מאשתו זמה היא, וכתיב בשריפה זמה היא באש ישרפו, מה להלן שריפה אף כאן שריפה, ובתו מאנוסתו הא ילפינן מהנה הנה מבת אשתו (יבמות שם וסנהדרין שם ובעי"ז כריתות שם). מעיקרא מייתינן לה בהנה הנה והדר בזימה זימה. כתיב הכא כי ערותך הנה, וכתיב בשאר אשתו שארה הנה, מה להלן זמה עמו אף כאן זמה עמו, ובתר דאייתינן זמה לשאר דידיה ילפינן בה שריפה בזימה זימה (סנהדרין עה.).

הדרן עלך הכל חייבין